

Juist omdat gij zelf geen dichter zijt, begrijpt gij het wezen der dichtkunst niet. Vrees toch niet, vader, ik heb mijn plicht begrepen.

Kunt gij met uw eigen verstand de Oneindige bevatten? Zij behoeft geen grote mate van verbeeldingskracht te bezitten, om de oorzaak mijner verschijning te bevatten.

Hij zag mij stijf in 't gezicht, om mij al de ijselijkheden van deze jobs-tijding te doen beseffen. Een van die mensen, wier enigste levensdoel geldwinnen schijnt te wezen, en die geen ander levensdoel schijnen te beseffen.

856. VERSTANDIG, WIJS, SCHRANDER, SCHERPZINNIG.

Verstandig wil zeggen, dat men zijn vermogens goed en gepast weet te gebruiken.

Wijs noemt men hem, die veel weet of die een goed denkvermogen heeft en hiervan op de juiste wijze gebruik maakt.

Schrander is hij, die vlug van bevatting is.

Scherpzinnig drukt uit, dat men met scherpe onderscheidingen kan denken, dat men doordringend van begrip is.

Het is een verstandige jongen. Verstandig handelen.

Salomo, de wijste koning van Israël. Hij heeft een wijs besluit genomen.

Een vlugge, schrandere kop, een flinke jongen. Dat over het algemeen de imkers tot de schranderste boeren behoren.

Een staatsman, die mensen en zaken met zijn doordringende blik gepeild en met zijn scherpzinnig vernuft beoordeeld had. Niet een kind van acht of tien jaren, maar — een scherpzinnig dialecticus.

857. VERTEREN, DOORBRENGEN, VERDOEN, ZIJ VERKWISTEN, VERSPILLEN.

Zijn goed, zijn vermogen opmaken.

Verteren betekent alleen verbruiken, uitgeven.

Doorbrenge, verdoen, verkwisten, verspillen, voegen daarbij de gedachte aan een roekeloos, lichtzinnig en nutteloos opmaken van geld en goed.

Veel geld verteren. Hij heeft honderd frank per dag te verteren.

Een verre neef had alles doorgebracht wat hij bezat. Hij heeft zijn ganse vermogen doorgebracht.

Veel geld verdoen (verkwisten).

858. VERTOORNEN, VERGRAMMEN, VERSTOREN.

Iemand boos maken of boos worden.

De drie werkwoorden worden meer in deftige stijl gebruikt.

Vertoornen duidt een sterke ontstemming aan, die het gevolg is van een indruk, welke geheel tegen het gemoed indruist. Het verleden deelwoord *vertoorned* heeft dezelfde betekenis als *verbolgen*.

Vergrammen drukt dezelfde gedachte uit, maar in nog sterkere mate.

Verstoren wordt vooral gebruikt in het verl. deelw. Wanneer men *verstoord* is, toont men dit gewoonlijk meer door de uitdrukking van 't gelaat dan door woorden of daden.

859. VERTREKKEN, AFREIZEN.

De plaats verlaten, waar men zich bevindt, om elders heen te gaan.

Vertrekken kan gezegd worden van iedere verwijdering van

de plaats, waar men is; het heeft dus een ruimere betekenis dan *afreizen*.

Afreizen is vertrekken om op reis te gaan, hetgeen dus veronderstelt dat men zich naar een meer verwijderde plaats begeeft.

Wij vertrekken morgen. Hij vertrok en niemand wist waarheen.

Heden nog zal ik met mijn geleiders deze stad verlaten en afreizen. Zij reizen morgen naar Zwitserland af.

860. VERVANGEN, AFWISSELEN, VERWISSELEN.

Voor een persoon of een zaak iemand of iets in de plaats stellen. Vervangen drukt dit in het algemeen uit.

Afwisselen drukt meestal de gedachte uit van op beurt vervangen, hetzij in dezelfde handeling die men beurtelings verricht, hetzij met een andere handeling die beurtelings met de eerste vericht wordt; altijd met het bijdenkbeeld, dat de beurtelingsvervanging strekt om de te lange duur of het eentonige der handeling te voorkomen.

Verwisselen duidt meer op een blijvend vervangen.

Vier verkleden vervangen elkander alle twee uren. Een woord door een ander vervangen.

Zijn dochters lezen hem 's avonds voor : ieder half uur wisselt de ene de andere af. Vader en moeder wisselden elkaar aan het ziekbed van hun kind af. De zangers wisselden de dansers af. Een concert met voordrachten afwisselen.

Wij zullen die boeken tegen schilderijen verwisselen. Die twee ambtenaren moeten van plaats verwisselen.

861. VERVOLGEN, NAZETTEN.

Iets, wat vlucht, trachten in te halen.

Vervolgen is de algemene term.

Nazetten drukt de bijgedachte uit, dat het met grote snelheid geschiedt.

De vijand vervolgen.

Vijf politieagenten zetten de dief na.

862. VERWAAND, EIGENWIJS, INGEBEELD, LAATDUNKEND.

Verwaand drukt uit, dat men van zijn persoon in het algemeen een grote dunk heeft.

Eigenwijs is overmatig vertrouwend op eigen beleid, kennis of wijsheid, ontoegankelijk voor raad.

Ingebeeld noemt men hem, die zich hoedanigheden toeschrijft, die hij óf niet bezit, óf niet in die mate als hij denkt.

Laatdunkend is hij, die een overdreven hoge dunk van eigen aanzien of rang heeft, en in dit gevoel een hooghartige, minachtende houding tegenover zijn omgeving aanneemt, laag op anderen neerziet.

Wat een verwaand heer ! Niet verwaand en niet eigenwijs : twee goede eigenschappen in een auteur.

Eigenwijs, en willende indringen in de raad des Allerhoogsten, vragen mij dikwijls rekening van de rampen, die ons treffen.

Heeft men ooit ingebeeld en koppiger vent gezien ? Een eenvoudige burgerjongen, in zulk een omgeving verplaatst, zou licht gevaar hebben gelopen om op deze wijze een ingebeeld gek te worden.

Trotse, laatdunkende hoogmoed. 't Was of de aristocratie nog van

Synoniemen

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

